

**ДОБРОСКОК А. Ю.**,  
кандидат юридичних наук,  
директор  
(Юридичний ліцей імені Ярослава  
Кондратьєва Національної академії  
внутрішніх справ)

УДК 343.4

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.36>

## **ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ПОТЕРПІЛОГО ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА**

Актуальність статті полягає в тому, що жертв злочинів у нашій країні вивчають давно, і сьогодні можна стверджувати, що віктимологія (наука про вивчення жертви) стане самостійною комплексною науковою дисципліною, результати якої широко використовуються. Вивчення характеру відносин «злочинець-жертва» необхідне практично у всіх випадках, коли воно може стати ключем до встановлення особи злочинця та мотивів злочину. На основі аналізу цих взаємовідносин часто можна детально визначити, як поводитися злочинець і його жертва, реконструювати факт злочину, ситуацію, що скалася. Враховуючи відносини «злочинець-потерпілий», можна більш об'єктивно оцінити показання потерпілого, оскільки не виключено, що він навмисно спотворює істину або, навпаки, погіршує її через бажання допомогти винному. В статті досліджується поняття жертви в теорії віктимології. На основі проведеного аналізу основних характеристик потерпілого або жертви визначається роль жертви в криминологічній ситуації сексуального насильства. Завдяки отриманим результатам надається віктимологічна характеристика особи потерпілого від сексуального насильства. Важливим у кримінально-правовому аспекті є поділ відносин між потерпілим і сексуальним злочинцем за ознакою їх характеру. Аналіз кримінальних проваджень про сексуальні правопорушення дозволяє виділити дружні, нейтральні та неприязні стосунки, а також їх відсутність до кримінально-правового результату. Відносини між потерпілим і злочинцем здійснюються в рамках не тільки індивідуальних, а й психологічних особливостей. Важливою складовою інтегративної морально-психологічної характеристики будь-якої людини є її соціальна спрямованість, яка складається із сукупності різноманітних характеристик. Серед них першочергове кримінально-правове значення має статистика про ставлення до сім'ї та роботи, негативні та позитивні інтереси, судимість тощо. Негативні споживацькі інтереси потерпілих і кривдників обох статей і різного віку зводяться переважно до зловживання алкогольними напоями, а іноді й до збочених статевих стосунків (гомосексуалізм, груповий секс, взаємна мастурбація тощо).

**Ключові слова:** *потерпілий; сексуальне насильство; віктимологія; віктимологічна характеристика; звалтування; жертва.*

### **Dobroskok A. Yu. Victimology characteristics of a sexual violence victim**

The relevance of the article lies in the fact that victims of crimes in our country have been studied for a long time, and today it can be argued that victimology (the science of studying the victim) will become an independent complex scientific discipline, the results of which are widely used. Studying the nature of the «criminal-



victim» relationship is necessary in almost all cases where it can become the key to establishing the identity of the criminal and the motives of the crime. Based on the analysis of these relationships, it is often possible to determine in detail how the criminal and his victim behaved, to reconstruct the fact of the crime, the situation that occurred. Taking into account the «criminal-victim» relationship, it is possible to more objectively evaluate the testimony of the victim, since it is possible that he deliberately distorts the truth or, on the contrary, worsens it due to the desire to help the guilty. The article examines the concept of victim in the theory of victimology. Based on the analysis of the main characteristics of the victim or victim, the role of the victim in the criminological situation of sexual violence is determined. Thanks to the obtained results, a victimological characterization of the victim of sexual violence is provided. Important in the criminal law aspect is the separation of the relationship between the victim and the sex offender based on their nature. The analysis of criminal proceedings on sexual offenses allows to distinguish friendly, neutral and hostile relations, as well as their absence to the criminal law result. The relationship between the victim and the criminal is carried out within the framework of not only individual, but also psychological features. An important component of the integrative moral and psychological characteristics of any person is his social orientation, which consists of a set of various characteristics. Among them, statistics on attitude to family and work, negative and positive interests, criminal record, etc., are of primary criminal legal importance. The negative consumer interests of victims and offenders of both sexes and of different ages are mainly reduced to the abuse of alcoholic beverages, and sometimes to perverted sexual relations (homosexuality, group sex, mutual masturbation, etc.).

**Key words:** *suffered; sexual violence; victimology; victimological characteristic; rape; victim.*

**Вступ.** Жертв злочинів у нашій країні вивчають давно, і сьогодні можна стверджувати, що віктимологія (наука про вивчення жертви) стане самостійною комплексною науковою дисципліною, результати якої широко використовуються. Д.В. Рівман справедливо вважає, що вивчення характеру відносин «злочинець-жертва» необхідне практично у всіх випадках, коли воно може стати ключем до встановлення особи злочинця та мотивів злочину.

На основі аналізу цих взаємовідносин часто можна детально визначити, як поведилися злочинець і його жертва, реконструювати факт злочину, ситуацію, що скалася. Враховуючи відносини «злочинець-потерпілий», можна більш об'єктивно оцінити показання потерпілого, оскільки не виключено, що він навмисно спотворює істину або, навпаки, погіршує її через бажання допомогти винному.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Останніми роками відповідальність за сексуальне насильство досліджували у своїх наукових роботах О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк, С. В. Романцова. Ж. М. Аманова та Б. Р. Сембекова розглянули питання щодо кваліфікації насильницьких дій сексуального характеру та злочинів проти особистості. А. М. Калгузінова розглядає правові основи попередження сексуального насильства.

Тому **метою статті** є проведення віктимологічної характеристики особи потерпілого від сексуального насильства.

**Виклад основного матеріалу.** Відносини «злочинець-жертва» існують і є кримінально значущими не лише на індивідуальному рівні. Приналежність до тієї чи іншої формальної чи неформальної групи, наявність у великої кількості загальних людей певних інтересів, позицій, оцінок, а також стійка «прив'язаність» до конкретних об'єктів, ділянок сфери – це також вираження зв'язку «злочинець – потерпілий» або, точніше, «злочинець – жертва» [17, р. 118].

Кримінологів особливо цікавлять проблеми жертв насильницьких злочинів, які не можна вважати випадковими, оскільки при цьому найбільш чітко на перший план виступають



наявні взаємодії сторін. Поведінка жертви дозволяє багатогранно зрозуміти поведінку злочинця. Тому необхідно вивчати питання особистості та поведінки жертв статевих злочинів, їх місце у виникненні цих злочинів, хоча їм присвячено велику кількість досліджень. У злочинних діяннях цьому питанню приділяється не менше уваги, ніж особистості та поведінці самих злочинців. Проте вони, як і праці, присвячені сексуальним гвалтівникам, домінують над соціологічними матеріалами та висновками, що суттєво знижує їх наукову та практичну цінність.

Так, Д. В. Рівман наводить важливу інформацію про те, що негативна поведінка характерна, насамперед, для жертв віком до 25 років. Переважна більшість постраждалих мали незакінчену середню та середню освіту, 42,5% потерпілих були сторонніми для кривдника; в інших випадках насильство вчиняли: дочка (падчерка) – 2%; дружини (фактично розлучені) – 0,8%; близькі родичі – 2,7%; знайомі – 52,0% (в т.ч. випадкові знайомі – 37,0%) [1, с. 89].

З точки зору Д. В. Рівмана ставлення жертви до злочинця можна охарактеризувати відповідно до трьох наступних найбільш типових ситуацій зґвалтування [2, с. 195]:

1) ситуації, в яких поведінка потерпілого мала провокаційний характер (13,0%), що виражався у спільному вживанні алкогольних напоїв, встановленні контакту з незнайомими або малознайомими людьми, відвідуванні їх будинків або усамітненні з ними у відокремлених місцях, некритичне сприйняття явних ознак і намірів майбутніх гвалтівників, демонстрація прихильного ставлення до потенційного сексу;

2) ситуації, в яких поведінка жертви об'єктивно створює ймовірність зґвалтування (39,3%). Поведінка жертви не є «обіцяючою», але перебування в такій ситуації може призвести до зґвалтування;

3) ситуації, в яких поведінка жертви була позитивною або нейтральною (47,7%). Зазвичай бувають випадки, коли жертви не знають кривдника і рішуче протистоять йому у випадку насильства.

Звичайно, це одна з можливих класифікацій жертв зґвалтування, але її можна прийняти як таку, що працює.

У багатьох творах дані і висновки про жертв мають викривальний характер. У наведеній вище класифікації жертви є повністю «невинними» лише в одній із трьох умов. Як правило, в центрі уваги – їх аморальність, асоціальний спосіб життя, неадекватна поведінка, і не лише обставини, що передували зґвалтуванню, а й взагалі. У багатьох випадках вони починають діяти через «спонукання-залякування» і, очевидно, міняються місцями з кривдниками (інверсія жертви), особливо в окремих випадках. Здається, що таке ставлення до жертв сексуального насильства не випадково корениться у тисячолітніх забобонах та оманах про гріховність жінки, про її фундаментальну провину в моральній деградації чоловіків. Інтерв'ю із засудженими показує, що вони готові звинувачувати об'єкти своїх нападів, навіть якщо вони фактично не були з ними знайомі або знайомство тривало не більше години [3, с. 77].

Не можна заперечувати провокуючої ролі неетичної або необачної поведінки жінок. Таку поведінку слід розглядати як пом'якшувальну обставину, але не можна перебільшувати зазначену роль, виправдовуючи справді жорстоку особу. Для науки, а отже і для практики, найважливіше не фіксувати протиправні дії потерпілих, а вивчати їх окремі суттєві моменти. Головним, на нашу думку, є питання про те, чому вони так поведуться, якими психологічними характеристиками відрізняється ця категорія жертв статевих злочинів, яка соціально-психологічна взаємодія між ними та винними, характер і зміст.

Стосовно аналізованих взаємодій висловлюються погляди, орієнтовані, перш за все, на сприйняття правопорушника та оцінку конкретних ситуацій, що виникли. Так, М. Амір вважає, що логіка та правда про поведінку жертви не мають значення. Його опір, якщо він трапляється, не сприймається всерйоз, а позиція та мотивація кривдника стають такими, що протест жертви ігнорується. Є тип злочинців, які не пояснюють причину нападу чи виникнення агресії в бік потенційної жертви. Він може випадково атакувати будь-яку здобич,



незалежно від її поведінки. Це так званий агресивний злочинець або злочинець з «непереможним» драйвом. Допит правопорушника, чому він здійснив дане кримінальне правопорушення, як оцінював ситуацію та поведінку жертви, має на меті дізнатися, чи є раціональне пояснення скоєного злочину [4, с. 105].

За результатами соціологічного дослідження В.С. Мінського стає зрозуміло, що серед жертв зґвалтувань 55% були в стані алкогольного сп'яніння. Вчений зазначає, що такий фактор слід віднести до криміногенного. Однак у всіх випадках провокуючим станом можна вважати алкогольне сп'яніння майбутньої жертви, тим більше, що ступінь сп'яніння може бути різною. Так, за даними угорських дослідників, 11% жінок під час зґвалтування були в незначному стані алкогольного сп'яніння; у стані алкогольного сп'яніння середнього ступеня – 5% і лише 3% з них були сильно п'яними [5, с. 14].

Наведені ними докази аморальності деяких потерпілих не зовсім переконливі. В. С. Мінський вказав, що 27% засуджених за зґвалтування сказали, що їхні жертви мали погану репутацію. По-перше, засуджені могли вигадувати це для свого виправдання на слідстві та суді (вивчалися кримінальні справи). По-друге, з повсякденного життя відомо, що багато жінок і дівчат стають жертвами необґрунтованих брудних пліток і чуток. Майже ніхто з гвалтівників не намагається спочатку з'ясувати, наскільки правдива «наклепницька» репутація, а вже потім вчиняє сексуальне насильство.

Автори цих висловлювань, незважаючи на різноманітність і складність статевого життя жінки, зводять глибину всіх переживань і почуттів, пов'язаних з ним, власне кажучи, до єдиного і чіткого знаменника. На дошлюбні статеві стосунки молодих жінок не вказують їхні почуття, обставини та спосіб життя з точки зору соціальних ролей, стосунків і ставлень. Все, що стосується дошлюбної статевої поведінки жінки, є особистим і етично не повинно призводити до таких різких і простих оцінок. Багато видатних творів художньої та гуманістичної літератури присвячені особистим проблемам жінки, зокрема потягу до сексу, бажанням, її почуттям. Успіх у виконанні цього бажання може бути одним із показників цивілізованості. Тому дані про дошлюбні чи позашлюбні стосунки жінок і чоловіків є лише найменш поверхневими щодо їх зіпсованості.

Критикуючи такі погляди Г.В. Антонова-Романовського та А.А. Лутова, ми справедливо зауважимо, що загальні недоліки віктимологічних досліджень такі:

- 1) штучне розмежування оцінки поведінки злочинця злочинцем і оцінки потерпілого потерпілим, що перебільшує роль поведінки останнього та применшує значення дій злочинця;
- 2) використання нечітких уявлень про етичні норми і принципи при оцінці поведінки потерпілого і правопорушника;
- 3) надання перебільшеного злочинцю (потерпілому) значення заборонити поведінку потерпілого, яка насправді може не сприяти вчиненню злочину;
- 4) несправедлива оцінка окремих сторін поведінки потерпілого як обставини, що прискорила вину правопорушника [6, с. 106–109]:

Перелічені недоліки є взаємозалежними і зазвичай зустрічаються один з одним в тому чи іншому дослідженні. Особливо це стосується питань зґвалтування. Саме під час їх вивчення зазвичай не враховуються психологічні, морально-психологічні вади злочинця, а жертва стає чи не головним виконавцем скоєного проти нього злочину. Невірне тлумачення соціальної сутності подій може також виникати через відсталі погляди на життя і сексуальні стосунки. Така небажана оцінка формується, перш за все, при визначенні тих сторін поведінки потерпілого, які, на думку дослідників, сприяють вчиненню злочинів. Вчені вважають, що віктимологічний аналіз зґвалтування зводиться до виявлення кількох негативних характеристик поведінки жертви та ототожнення їх із факторами, що спонукають до насильства.

Кримінологічна оцінка поведінки жертви зґвалтування має ґрунтуватися на визнанні права жінки регулювати інтимні стосунки, права чоловіка на рівне ставлення, яке вона може вимагати в будь-якій ситуації, включаючи «сексуальний стрес» або ризиковані ситуації, і вважатиме прийнятною. Ситуація набуває кримінального характеру лише тоді, коли



чоловік, дізнавшись про відмову жінки від статевих стосунків, застосовує насильство або погрози насильства для придушення її опору. У цьому випадку чоловік діє із застосуванням насильства, знаючи про відмову жінки від таких відносин [7, с. 98].

Наша незгода з деякими наведеними висновками потерпілих не має на меті ігнорувати кримінальну значимість особи та поведінку деяких жертв зґвалтування. Ми згодні з думкою А.П. Дяченка, В.С. Мінського, Л.В. Франка та інших дослідників, які вказують на те, що жертва відіграє важливу роль у генезисі та механізмі насильницьких сексуальних злочинів. Врахування цієї ролі є дуже важливим для попередження та розслідування кримінальних правопорушень і покарання винних. Є всі підстави говорити про віктимологічну профілактику злочинів, зокрема зґвалтувань. Але всі ці проблеми повинні вирішуватися на належній науковій основі і спиратися, насамперед, на психологічні дослідження.

Для організації профілактики жертв зґвалтувань правоохоронним органам важливо знати, які соціальні групи жінок є найбільш вразливими. На думку А.П. Дяченко в кожному другому випадку були скоєні напади на працівників сфери торгівлі, громадського харчування, побутового та комунального господарства, охорони здоров'я та освіти. Таким чином, найімовірнішими жертвами є особи, які працюють у цих сферах.

Ми погоджуємося з тим, що «... Жертви, поведінка яких була агресивною, пасивною, некритичною тощо, як у передзлочинних ситуаціях, так і в безпосередніх злочинних ситуаціях, уже вважаються такими, що мають певні віктимні риси» [8, с. 119]. «Якщо в процесі становлення людини зростає жертвоздатність, то тим самим створюється для неї реальна (але не фатальна) можливість небезпечного розвитку подій, хоча ці події можуть відбутися у віддаленому майбутньому. Закладено віктимну ситуацію, яка включає сукупність обставин для формування особи з підвищеним потенціалом потерпілого, конкретну життєву ситуацію, чинники та обставини, що склалися після її вчинення, в яких безпосередньо реалізується особистість потерпілого, що розглядається як причинно-наслідковий процес» [9, с. 209].

Для багатьох потерпілих від сексуального насильства те, що вони стали жертвами, не є випадковим, а, образно, обумовлено їх поведінкою, характеристиками та умовами виховання.

Цікавим для дискусії, на нашу думку, є питання про те, чи можна насильством утримати жінку поруч. Не маються на увазі випадки, коли злочинець раптово нападає на жінку і, наприклад, приводить її в безпорадний стан ударом по голові, коли вона перебуває в такому стані за допомогою наркотиків чи лікарських засобів, коли вчиняється зґвалтування групою, а тому опір неможливий. Ця проблема має важливе практичне значення, наприклад, при вирішенні питання про відкриття кримінального провадження чи притягнення до відповідальності, тим більше, що багато хто вважає, що в «нормальній» ситуації зґвалтування неможливе.

Так, отримані Д.В. Рівманом висновки видаються недостатньо переконливими: 83,1% постраждалих змогли чинити опір і лише 16,9% не змогли пручатися кривднику. Причини: фізична слабкість – 13,9%, безпорадний стан, сон – 3%. Варто відмітити, що проти гвалтівників виступили не всі жертви, а лише 70,5%. Науковець зробив висновок, що для 12,6% жертв зґвалтувань це було результатом того, що вони не протестували [10, с. 286].

Таким чином, незахищеність жертви є зовнішнім, об'єктивним станом, а суб'єктивна схильність, якщо вона є, вважається внутрішньою причиною того, що вона стала жертвою насильства. Зрозуміло, що до цих факторів необхідно додати причини, які являються «знахідками» в самому злочинцеві, умови, які сформувавши ці причини та сприяли їх прояву в ситуації вчинення кримінального правопорушення.

Які психологічні недоліки жіночої особистості можуть сприяти їх неадекватній поведінці? Про цю проблему свідчать дані, які ми отримуємо при вивченні матеріалів комплексних судово-психіатричних експертиз. У нашій вибірці переважну більшість становили неповнолітні та особи віком від 18 до 20 років. Тому необхідно покращувати психологічні характеристики, зважаючи на вік.

У теоретичному та практичному аспекті зміст відносин «жертва-злочинець» є однією з важливих класифікаційних основ для побудови кримінально-правової типології злочинців сексуального характеру.



Відповідно до напрацювань вчених-дослідників, жертв сексуальних злочинів доцільно розділити на чотири групи:

- 1) особи, які перебувають у інтимних, родинних та інших близьких стосунках з особою, яка вчинила сексуальний злочин (хрещений батько, вітчим, племінник тощо);
- 2) жертви, різноманітні стосунки яких із сексуальним злочинцем складаються на основі особистого знайомства в рамках службової, громадської та іншої діяльності;
- 3) потерпілі, стосунки яких із правопорушником складаються на основі випадкового знайомства. Більшість людей цієї групи будували стосунки зі злочинцем на спільному вживанні алкогольних напоїв;
- 4) жертви, чиї відносини з особою, що вчинила кримінальне правопорушення, не були матеріалізовані двосторонніми стосунками до замаху, а контакти зі злочинцем виникли у зв'язку з вчиненням протиправного діяння [11, с. 74].

Важливим у кримінально-правовому аспекті є поділ відносин між потерпілим і сексуальним злочинцем за ознакою їх характеру. Аналіз кримінальних проваджень про сексуальні правопорушення дозволяє виділити дружні, нейтральні та неприязні стосунки, а також їх відсутність до кримінально-правового результату.

Відносини між потерпілим і злочинцем здійснюються в рамках не тільки індивідуальних, а й психологічних особливостей. Важливою складовою інтегративної морально-психологічної характеристики будь-якої людини є її соціальна спрямованість, яка складається із сукупності різноманітних характеристик. Серед них першочергове кримінально-правове значення має статистика про ставлення до сім'ї та роботи, негативні та позитивні інтереси, судимість тощо.

Негативні споживацькі інтереси потерпілих і кривдників обох статей і різного віку зводяться переважно до зловживання алкогольними напоями, а іноді й до збочених статевих стосунків (гомосексуалізм, груповий секс, взаємна мастурбація тощо).

За віковими групами, згідно з нашим дослідженням, жертви зґвалтувань розподілилися таким чином: до 18 років – близько 1%; від 18 до 25 років – 44%; від 25 до 35 років – 41%; від 35 до 45 років – 13%; старше 40 років – більше 1% [12, с. 44].

Чинне кримінальне законодавство кваліфікує зґвалтування неповнолітньої як злочин, вчинений за тяжких обставин. Це пояснюється тим, що зґвалтування неповнолітньої, особливо, малолітньої особи, завдає значної шкоди здоров'ю, спричиняє глибоку травму, перешкоджає її нормальному фізичному розвитку.

Аналіз показує, що кількість потерпілих віком до 12 років становить 18%, від 12 до 14 років – 16%, від 14 до 16 років – 24%, від 16 до 18 років – 42% зґвалтованих. Близько 42% від загальної кількості потерпілих – неповнолітні. Серед осіб, зґвалтованих неповнолітніми, потерпілі віком до 18 років, становлять 54%, з них третина – неповнолітні [13, с. 281].

Більшість таких злочинів вчиняється лише особами, що не досягли вісімнадцятирічного віку, а також неповнолітніми, які перебувають під контролем (або за їх участю) дорослих. Із загальної кількості групових зґвалтувань кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми, становлять близько 74 відсотків. У більшості випадків була початкова домовленість про їх реалізацію.

Як показує аналіз, щодня в Україні фіксується три зґвалтування або замаху на зґвалтування. З них понад 31% скоєно у квартирах, 11% – у нежитлових приміщеннях, 18% – на вулицях і у дворах, 13% – у парках, 21% – у лісосмугах, підвалах та нежитлових місцях. Близько 73% осіб перебували в стані алкогольного сп'яніння, у 70% випадків на адресу потерпілого використовувалися погрози, у 14% потерпілих перебували у безпорадному стані [14, р. 13].

При вчиненні 34% зґвалтувань зловмисники користувалися тим, що жертва не могла тверезо та правильно оцінювати ситуацію, у якій перебувала на той час. У 44% випадків злочинці не змогли довести злочин до кінця, тому що їх попереджали по відновідальність під час замаху або вчинення.

Поодинокі випадки, коли жінки брали активну участь у скоєнні зґвалтування. Вони вчинили насильницькі дії щодо потерпілої з метою паралізувати її опір та надати чоловікові



можливість вступити в статевий акт. Іноді жінки гвалтують себе. За аналізований період виявлено 97 осіб жіночої статі, що причетні до вказаних правопорушень.

Дослідники підкреслюють, що людині буде важко визначити, коли хтось вчиняє акт агресії по відношенню до неї, якщо особа не усвідомлює своїх психологічних кордонів – окремого «Я» [16, р. 113].

Психологічні межі визначаються такими речами, як Я – концентрація, уявлення про те, як досягти своїх потреб, бажань, цілей та ідей, зайнятість певних речей і простору, які людина вважає такими, що належать виключно їй (стіл, диван, кімната тощо). «Я» кожної людини формується в сім'ї.

Експерти зазначають, що всі ми були жертвами психологічного насильства в тій чи іншій формі, особливо покоління посткомуністичної системи.

Дослідження щодо злочинців свідчать, що в Україні немає притулків для чоловіків, які постраждали від домашнього насильства. На запит BBC News Україна у Мінсоцполітики не надала інформацію про притулки для чоловіків [16, с. 114].

Тому психологи радять чоловікам шукати притулку в церковних спільнотах. Вони також можуть отримати допомогу в правозахисних організаціях. Це програма СЕТА, Міжнародний комітет захисту прав людини, організація «Рзрда» та Ліга соціальних працівників України.

Психолог Юлія Клименко пояснює, що для постраждалих чоловіків психологічне відновлення після насильства може бути тривалим процесом. Адже оточення цьому не сприяє – наприклад, такі фрази, як «хлопчики не плачуть» або «чоловік сильний фізично» [15, р. 16].

Жертва сексуального, психологічного чи фізичного насильства може здивувати оточуючих. Але, за словами пані Клименко, клієнтів зі складними травмами, які включають різні форми насильства, потрібно довго «розкачувати» незалежно від статі та віку.

Згідно з результатами дослідження, чоловіки, які постраждали від різного роду насильства, не поспішають звертатися за допомогою. Однією з причин є те, що жертви насильства не усвідомлюють, що вони потерпають від негативних дій зловмисників. Вони не вважають, що заборону на спілкування з друзями можна трактувати як психологічне насильство, а як фізичне – як незаконне обмеження пересування.

Ще одна причина – тема насильства над чоловіками є табу в українському суспільстві. Більше половини опитаних підлітків, які зазнали знущань, під час опитування, стверджували, що могли впоратися з ситуацією самостійно.

Так само чинили дорослі чоловіки, які потерпали від домашнього насильства.

Третьою причиною можна вважати соціальний консерватизм, котрий означає, що такі речі не повинні бути суспільним надбанням, оскільки про це соромно говорити [15, р. 18].

**Висновки.** Отже, підсумувавши вищевикладене, можна дійти до висновку, що опитування показало небажання більшості чоловіків звертатися за особистою допомогою у разі насильства. Проте респонденти вказали вихід із ситуації:

- належне навчання молоді щодо запобігання насильству, особливо домашньому;
- заклик до людей різного віку, статі та соціального становища у суспільстві не мовчати у разі підозри на те, що особа може потерпати від сексуальних домагань або ж безпосередньо дій, спрямованих на приниження її честі і гідності;
- застосування суворих покарань за насильство;
- залучення до процесу профілактики кримінальних правопорушень сексуального характеру правоохоронців;
- поширення інформації про покарання винних у пресі та у засобах масової інформації.

#### Список використаних джерел:

1. Александров Ю. В. Кримінологія : [курс лекцій] / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. К. : МАУП, 2002. 295 с.
2. Джежик О.В. Теоретичні аспекти віктимології: сексуальна агресія та сексуальне насильство. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. № 5. 2020. С. 193–204. DOI: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2020-52-2-193-204>



3. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством : монографія / О. М. Джужа. Київ : Атіка, 2009. 240 с.
4. Іванов Ю. Ф. Кримінологія : [навч. посіб.] / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. К. : Вид. Паливода А. В., 2006. 264 с.
5. Косенко С. С. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2004. 20 с.
6. Кримінологічна віктимологія : навч. посіб. / [Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Джужі]. Київ : Атіка, 2006. 352 с.
7. Мозоль С. А. Зарубіжний досвід віктимологічної профілактики статевих злочинів // Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів : матеріали круглого столу (Київ, 29 квіт. 2014 р.) / ред. кол. О. М. Джужа, В. В. Василевич, Т. Л. Кальченко та ін. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 97–100.
8. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : посібник / [А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброта та ін.]. Київ : Час Друку, 2012. 246 с.
9. Профілактика злочинів : [підруч.] / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін. ; [за заг. ред. О. М. Джужі]. К. : Атіка, 2011. 720 с.
10. Скок О. С. Сексуальне насильство та насильницькі дії сексуального характеру. *Наукові перспективи*. № 1 (19). 2022. С. 280–292. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-280-292](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-280-292)
11. Стасюк Н.А. Військове сексуальне насильство в умовах воєнних дій на території України. Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика. Європейські перспективи. № 2. 2022. С. 72–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2022.2.12>
12. Туляков В. А. Жертвы противодействия преступности. Борьба зі злочинністю та права людини : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. Одеса : Фенікс, 2006. С. 44–45.
13. Чугуніков І. Згвалтування і сексуальне насильство та примушування до вступу в статевий зв'язок: проблеми розмежування. *Кримінальне право*. № 5. 2020. С. 280–287. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.49>
14. O.S. Bondarenko. Psychological violence as a form of domestic violence. *Legal Horizons*. № 16 (19). 2019. Pp. 12–17. DOI: <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i16.p12>
15. A. A. Bova. Modelling the determinative of domestic violence. *Ukrainian Society*. № 2005. 2005. Pp. 15–25. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2005.01.015>
16. Yu. Krychun. Violence as a social problem of society. *Scientific notes Series Law*. № 1. 2021. Pp. 110–115. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2021-10-110-115>
17. A. Ye. Oliinychenko. Domestic violence as a precondition for the application of restrictive measures under the Criminal Code of Ukraine. *Issues of crime prevention*. № 40. 2020. Pp. 117–125. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2020-40-117>

